

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

3 РОЗДІЛУ «Дії» ДО ПАКЕТУ РЕКОМЕНДАЦІЙ ДЛЯ СІМ'Ї

**Erasmus+ KA220-SCH Стратегічне партнерство у
сфері шкільної освіти ЦИФРОВІ КОМІКСИ ПРО
МІГРАЦІЮ**
2023-1-TR01-KA220-SCH-000166103

Проект фінансується за рахунок програми «Еразмус+» Європейського Союзу. Однак Європейська комісія та Національне агентство Туреччини не несуть відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в цьому матеріалі.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Від дій до рекомендацій:

Набір для сімей

Цей пакет розроблено виключно для сімей, які відіграють ключову роль у освіті, але часто ігноруються в освітній політиці. Шкільна освіта та навчання насамперед орієнтовані на учнів/дітей, а вплив та особливості сім'ї здебільшого залишаються поза увагою. Тому цей звіт із рекомендаціями щодо політики спрямований на заходи, що стосуються сімей.

Сім'ї відіграють фундаментальну роль у формуванні освітнього досвіду учнів, їхніх навчальних досягнень та довгострокової відданості навчанню. Дослідження послідовно демонструють, що участь батьків позитивно пов'язана з навчальними успіхами учнів, їхньою залученістю до шкільного життя, освітніми прагненнями та мотивацією в різних вікових групах та освітніх контекстах (Eker & Yildizli, 2025; Shute et al., 2011; Wilder, 2014). Батьки впливають на навчання не лише через пряму підтримку шкільних заходів, а й шляхом формування освітніх очікувань, виховання позитивного ставлення до навчання та створення домашнього середовища, в якому цінується освіта. Дослідження вказують на те, що залучення батьків має значний позитивний вплив на академічні досягнення (Jeynes, 2024), причому найсильніший ефект спостерігається тоді, коли батьки висловлюють високі освітні очікування, регулярно обговорюють шкільні справи та активно заохочують до навчання, а не лише допомагають із домашніми завданнями. Крім того, залучення батьків сприяє формуванню у учнів почуття приналежності та участі в шкільному житті шляхом зміцнення мотивації, впевненості в собі та відданості навчанню. Поза межами індивідуальних навчальних результатів сім'ї виступають важливими партнерами у сприянні рівності в освіті, зменшенні ризику відсторонення від навчання та дострокового залишення школи, а також у підтримці соціального та емоційного розвитку учнів.

Сім'ї відіграють вирішальну роль у формуванні освітньої інклюзії дітей-мігрантів та дітей-біженців, особливо в ситуаціях вимушеного переміщення, спричинених війною. Підтримка сім'ї впливає на те, чи зможуть діти успішно адаптуватися до нового. Проект фінансується за рахунок програми «Еразмус+» Європейського Союзу. Однак Європейська комісія та Національне агентство Туреччини не несуть відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в цьому матеріалі.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

освітнього середовища, розвинути почуття приналежності та брати активну участь у шкільному житті. Батьки часто виступають основними посередниками між дітьми та установами країни перебування, сприяючи зарахуванню до школи, заохочуючи відвідування занять, спілкуючись із вчителями та допомагаючи дітям орієнтуватися в незнайомих освітніх системах. Дослідження показують, що діти-біженці, чий сім'ї мають високі освітні прагнення та активно співпрацюють зі школами, зазвичай демонструють вищий рівень шкільної активності, навчальної мотивації та соціальної інтеграції (Parmigian та ін., 2023). І навпаки, сім'ї, які зазнають серйозних економічних труднощів, нестабільності з житлом, травм або мовних бар'єрів, можуть зіткнутися з труднощами у підтримці адаптації своїх дітей до освітнього середовища, що може негативно вплинути на їхню залученість до шкільного життя та інклюзію (Andueza-Imirizaldu та ін., 2024). Отже, освітня інклюзія — це не лише індивідуальний процес, а й процес, глибоко пов'язаний із ресурсами, очікуваннями та можливостями сім'ї.

Досвід сімей, вимушено переміщених внаслідок війни в Україні, є особливо актуальним прикладом. З 2022 року мільйони українських дітей вступили до освітніх систем по всій Європі, часто у супроводі матерів, бабусь або інших опікунів, тоді як батьки залишалися в Україні через військові обов'язки. Дослідження та аналітичні звіти свідчать, що рішення сімей щодо вивчення мови, зарахування до школи, участі в освітній системі країни перебування та продовження навчання за українською навчальною програмою суттєво впливають на освітні траєкторії дітей. Багато українських сімей намагаються знайти баланс між інтеграцією в школи країни перебування та збереженням зв'язків з українською освітою та ідентичністю. Сім'ї часто розглядають школи як важливі простори для соціалізації, психологічної стабільності та відновлення повсякденного життя, порушеного війною. Водночас занепокоєння щодо мовних бар'єрів, невизначеність стосовно повернення додому та емоційні наслідки вимушеного переселення можуть ускладнювати інтеграцію дітей у школи країни перебування. Дослідження показують, що успішна інтеграція є більш імовірною, коли школи налагоджують міцні партнерські стосунки з сім'ями, надають мовну підтримку та враховують культурний та освітній досвід, який приносять із собою сім'ї біженців.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Окрім академічної підтримки, сім'ї відіграють вирішальну роль у формуванні стійкості та емоційного благополуччя дітей, які постраждали від війни та вимушеної міграції. Українські сім'ї біженців часто стають для дітей головним джерелом емоційної безпеки, водночас самі долаючи власні переживання втрати, невизначеності та травми. Дослідження підкреслюють, що дітям корисно, коли сім'ї отримують підтримку від шкіл, психологів, громадських організацій та соціальних служб, які спільно працюють над задоволенням освітніх та психосоціальних потреб. Партнерство між сім'єю та школою є особливо важливим для того, щоб допомогти дітям подолати почуття ізоляції, налагодити дружні стосунки з місцевими однолітками та сформувати почуття приналежності до приймаючих громад. У цьому контексті освітню інклюзію слід розуміти як спільну відповідальність, до якої залучені сім'ї, школи та ширші мережі підтримки. Посилення залучення сімей не лише сприяє досягненню успіхів у навчанні, а й сприяє соціальній інклюзії, психологічному благополуччю та успішній інтеграції дітей-мігрантів та біженців у їхнє нове освітнє середовище.

Досвід Туреччини щодо сирійських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом, демонструє аналогічну ключову роль, яку відіграють сім'ї у сприянні освітній інклюзії серед учнів-біженців. З початку громадянської війни в Сирії Туреччина стала найбільшою країною, що приймає сирійських біженців, і мільйони переміщених дітей увійшли до турецької системи освіти. Дослідження показують, що особливості сім'ї суттєво впливають на те, чи вступають діти до школи, чи регулярно відвідують заняття, чи розвивають почуття приналежності та чи успішно адаптуються до нового освітнього середовища. Батьки, які цінують освіту, мають високі освітні очікування та активно спілкуються зі школами, частіше підтримують навчальну активність та соціальну інтеграцію своїх дітей. Однак багато сирійських сімей стикаються зі значними викликами, зокрема з бідністю, нестабільною зайнятістю, мовними бар'єрами, нестабільністю житлових умов та недостатнім знанням турецької системи освіти, що може обмежувати їхню здатність брати участь у навчанні своїх дітей. Дослідження показали, що рівень володіння батьками турецькою мовою та комунікація між школою та родиною є особливо важливими чинниками, що сприяють освітній інклюзії та зменшують перешкоди для участі. Крім того, сім'ї часто виступають важливими джерелами емоційної підтримки, що допомагають дітям впоратися з травмою вимушеного переселення, досвідом дискримінації та труднощами адаптації до нового

Проект фінансується за рахунок програми «Еразмус+» Європейського Союзу. Однак Європейська комісія та Національне агентство Туреччини не несуть відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в цьому матеріалі.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

культурного та мовного контексту. У випадках, коли школи налагоджують міцні партнерські стосунки з сирійськими сім'ями та забезпечують доступні канали комунікації, учні, як правило, демонструють вищий рівень шкільної активності, навчальної мотивації та соціальної приналежності.

Насправді більшість країн, де спостерігаються випадки міграції та міграції, спричиненої війною, переживають подібні процеси. Таким чином, проект DICOMI зосередився на сім'ях як ключових учасниках процесу покращення освітнього досвіду учнів, чиї сім'ї мігрували через війну та інші вимушені обставини. Завдяки активній інтеграції та інклюзії батьків учні можуть бути інтегровані в національні школи та неформальні освітні середовища. Отже, зустрічі в невеликих групах були спрямовані на обговорення впливу сім'ї на інклюзію учнів та покращення ключових компетентностей. Результатом обговорень під час невеликих зустрічей у п'яти країнах стали такі рекомендації щодо політики як для окремих країн, так і для Європейського Союзу:

Ефективна інтеграція сімей у шкільні заходи

Учасники невеликих зустрічей послідовно наголошували, що сім'ї слід активно інтегрувати в навчальні цикли та шкільне життя з метою зміцнення як інклюзії, так і якості освіти. Вони стверджували, що освітню інклюзію неможливо досягти виключно за допомогою заходів у класі, оскільки сім'ї відіграють вирішальну роль у підтримці академічної активності учнів, їхньої соціальної участі та почуття приналежності до шкільних спільнот. Учасники підкреслили, що коли школи налагоджують змістовні партнерські відносини з сім'ями та створюють можливості для залучення батьків до освітніх заходів, комунікація між домом і школою посилюється, що дає змогу учням відчувати себе більш пов'язаними зі своїм навчальним середовищем. Це було визнано особливо важливим для учнів-мігрантів та біженців, успішна інтеграція яких часто залежить від того, наскільки їхні сім'ї приймаються та залучаються школами. Учасники зазначили, що сім'ї часто виступають мостом між учнями та освітніми закладами, допомагаючи дітям орієнтуватися в нових освітніх системах, розвивати довіру до шкіл та налагоджувати стосунки з вчителями й однолітками.

Учасники наголосили, що участь батьків у шкільних заходах також може принести значну користь самим сім'ям. Завдяки участі в батьківських зборах, шкільних заходах, семінарах та спільних освітніх заходах батьки краще розуміють очікування Проекту фінансується за рахунок програми «Еразмус+» Європейського Союзу. Однак Європейська комісія та Національне агентство Туреччини не несуть відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в цьому матеріалі.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

школи, освітню політику, а також норми та цінності, що формують освітню систему країни перебування. Така участь є важливим механізмом зміцнення громадянських компетентностей, зокрема комунікації, демократичної участі, міжкультурного розуміння та усвідомлення прав і обов'язків у суспільстві. Учасники стверджували, що школи слід розглядати не лише як місця, де діти навчаються, а й як простори, де сім'ї можуть здобувати знання, навички та впевненість, що сприяють їхній ширшій соціальній інтеграції.

Учасники також наголосили, що переваги залучення батьків поширюються на наступні покоління. У міру того, як батьки краще ознайомлюються з освітніми процесами, громадянськими нормами та очікуваннями громади, вони отримують більше можливостей передавати ці знання своїм дітям і підтримувати їхню адаптацію до приймаючого суспільства. Тому сім'ї розглядалися як ключові суб'єкти у формуванні громадянських цінностей, соціальної відповідальності та активної громадянської позиції серед молодих людей. У контексті міграції та переміщення учасники зазначили, що залучення батьків може допомогти дітям зрозуміти культурні, соціальні та демократичні практики їхніх нових спільнот, водночас зберігаючи відчуття спадкоємності та підтримки в сім'ї.

Комікси як навчальні матеріали для сімей

Учасники підкреслили значний потенціал коміксів як ресурсу для посилення участі сімей в освіті. На відміну від багатьох традиційних навчальних матеріалів, комікси є доступними, візуально привабливими та здатними доносити складні ідеї, долаючи мовні, культурні та освітні відмінності. Ця доступність робить їх особливо цінними для залучення сімей з різноманітного соціального середовища, зокрема сімей мігрантів та біженців, які можуть стикатися з мовними бар'єрами або мають обмежену обізнаність щодо освітньої системи країни перебування. Учасники наголосили, що комікси можуть слугувати спільним освітнім досвідом, який заохочує батьків і дітей читати, обговорювати та розмірковувати разом. Завдяки поєднанню зображень і оповіді комікси створюють можливості для змістовного міжпоколінного діалогу, даючи сім'ям змогу долучатися до освітніх тем у доступній та приємній формі.

Учасники також зазначили, що комікси можуть виступати потужними інструментами для сприяння комунікації між школами та сім'ями. Надаючи батькам

Проект фінансується за рахунок програми «Еразмус+» Європейського Союзу. Однак Європейська комісія та Національне агентство Туреччини не несуть відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в цьому матеріалі.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

комікси як ресурси для навчання вдома, школи можуть розширити освітні заходи за межі класу та створити можливості для залучення сім'ї, не вимагаючи від батьків глибоких педагогічних знань. Комікси, що порушують такі теми, як міграція, ідентичність, різноманітність, приналежність та інклюзія, можуть стимулювати обговорення особистого досвіду, цінностей та соціальних питань у сімейному колі. Для сімей мігрантів та біженців комікси можуть стати нагодою поділитися власними історіями та культурним досвідом, допомагаючи дітям пов'язати сімейну історію зі шкільним навчанням. Водночас місцеві сім'ї можуть краще усвідомити та зрозуміти досвід новоприбулих, що сприятиме розвитку емпатії та міжкультурного діалогу. Учасники стверджували, що, оскільки про історії часто легше говорити, ніж про абстрактні поняття, комікси можуть стати безпечними та сприятливими відправними точками для розмов, які інакше було б важко розпочати. Оскільки DICOMI безкоштовно надає всі матеріали та навчальний контент на своєму веб-сайті (<https://dicomiproject.eu/#>), учасники наголосили на можливому позитивному впливі проекту на сім'ї та їхню участь у навчальному процесі.

Ще однією важливою перевагою, на яку вказали учасники, була здатність коміксів надавати сім'ям можливість активно долучатися до освітніх процесів. Замість того, щоб розглядати батьків виключно як одержувачів інформації від шкіл, заходи на основі коміксів можуть заохочувати сім'ї ставати співтворцями знань та наративів. Завдяки сімейним проектам з розповіді історій, спільному створенню коміксів та рефлексивним заняттям, пов'язаним із цифровими коміксами, батьки та діти можуть спільно висловлювати свої переживання, спогади, прагнення та культурні традиції. Такі заходи не лише зміцнюють партнерство між сім'єю та школою, а й визнають знання та культурний капітал, які сім'ї приносять у освітнє середовище. Учасники вважали, що такий підхід може підвищити мотивацію учнів, їхнє почуття ідентичності та приналежності, одночасно сприяючи залученню батьків, громадянській активності та згуртованості громади. Як результат, комікси розглядалися не лише як навчальні матеріали, а й як інклюзивні інструменти, здатні налагоджувати міцніші зв'язки між школами, сім'ями та різноманітними громадами.

Окрім цих двох важливих рекомендацій щодо політики, учасники з п'яти різних країн чітко наголосили на таких моментах, які слід взяти до уваги:

Проект фінансується за рахунок програми «Еразмус+» Європейського Союзу. Однак Європейська комісія та Національне агентство Туреччини не несуть відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в цьому матеріалі.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- Сім'ї можна інформувати про цілі програми DICOMI до або під час її впровадження у школах.
- Залучення сімей завжди має бути добровільним і делікатним, особливо коли досвід міграції може бути особистим або болісним.
- Матеріали для сімей мають бути написані чіткою та доступною мовою.
- Майбутні заходи в рамках DICOMI могли б включати короткі запитання для сімейного обговорення, пов'язані з обраними коміксами.
- Організація семінарів для сімей, присвячених ознайомленню з цифровими коміксами та мистецтвом розповіді.
- Створення можливостей для діалогу між сім'ями мігрантів та місцевими сім'ями через освітні заходи.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Посилання

- Андруза-Імірізальду, І., Лашерас-Руїс, Р. та Бехарано-Ріверос, М. (2024). Інтеграція дітей-біженців з України в освітній процес. Виклики та заходи щодо екстреного соціального прийому. «*Acciones E Investigaciones Sociales*», 45. https://doi.org/10.26754/ojs_ais/accionesinvestigsoc.20244510349
- Екер, С. та Йилдизлі, Х. (2025). Вплив сприйманої академічної залученості батьків на успішність: посередницька роль академічної мотивації. *Psychology in the Schools*, 62, 4740–4759. <https://doi.org/10.1002/pits.70036>
- Джейнс, В. Г. (2024). Метааналіз: взаємозв'язок між компонентом батьківських очікувань у рамках батьківської залученості та навчальними досягненнями учнів. *Міська освіта*, 59(1), 63–95. <https://doi.org/10.1177/00420859211073892>
- Парміджані, Д., Спұлбер, Д., Амброзіні, А., Молінарі, А., Ніккіа, Е., Паріо, М., ... та Сільваджо, К. (2023). Освітні стратегії для підтримки інтеграції переміщених учнів з України в італійські школи. *International Journal of Educational Research Open*, 4, 100255. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2023.100255>.
- Шут, В. Дж., Хансен, Е. Г., Андервуд, Дж. С., та Раззук, Р. (2011). Огляд взаємозв'язку між батьківською участю та навчальними досягненнями учнів середньої школи. *Education Research International*, 2011, 915326. <https://doi.org/10.1155/2011/915326>
- Вайлдер, С. (2014). Вплив батьківської участі на навчальні досягнення: метасинтез. У С. М. Шерідан та Е. М. Кім (ред.), «Довідник Вілі з питань взаємовідносин між сім'єю, школою та громадою в освіті» (с. 137–152). Вілі. <https://doi.org/10.1002/9781119083054.ch7>